

تأسیسات شهری پایانه (ترمینال)

انواع پایانه‌ها

الف) پایانه‌ی توزیع یا پخش: این نوع پایانه‌ها به‌عنوان رابط بین مسافر وارده با ترافیک عبوری یا ترانزیت عمل می‌کنند. در این نوع پایانه‌ها مسافران محلی از همه‌جا در آن جمع می‌شوند، سپس از آنجا به سایر نقاط توزیع می‌شوند. مانند ترمینال بزرگ تبریز که به علت محدود بودن خدمات پایانه‌های شهرهای اطراف تبریز، مسافران از شهرها و روستاهای اطراف به پایانه‌ی تبریز رفته و از آنجا به مقصد خود می‌روند.

ب) پایانه‌ی ترافیک عبوری: این نوع پایانه اتصالی است برای خطوط ترافیک عبوری که در نقطه‌ی اتصال پایانه به هم برخورد می‌کند. کار پایانه در این قسمت فعال‌تر کردن ترافیک است و ارتباطی به جمع‌آوری و پخش مسافر ندارد.

ج) پایانه‌های محلی یا منطقه‌ای: این نوع پایانه ارتباطی به خطوط ترافیکی عبوری و توزیع مسافر ندارد و مسافر محلی یک منطقه در آن جمع شده و سپس از همان پایانه یا همان منطقه پخش می‌شود

قانون پایانه‌های مسافربری

با افزایش جمعیت شهرها و در نتیجه تقاضای روزافزون سفر، گاراژها هرروز پذیرای مراجعین بیشتری شدند و به تدریج به‌صورت یک معضل شهری به‌ویژه برای شهرهای بزرگ، درآمدند. از همین رو مسئولین امور به فکر ساماندهی حمل‌ونقل مسافر در شهرها افتادند و در نتیجه لایحه قانونی احداث پایانه‌های مسافربری و جلوگیری از تردد اتومبیل‌های بین‌شهری در اردیبهشت ماه سال ۱۳۵۹ در مجلس شورای انقلاب اسلامی ایران به تصویب رسید.

قانون احداث پایانه‌ها (ترمینال) دارای سه آیین‌نامه است که آیین‌نامه اول آن درباره تشکیل شرکت‌های تعاونی مسافربری است. در این آیین‌نامه و برحسب مواد هفت‌گانه آن آمده است: مؤسسات مسافربری در سطح شهر می‌بایستی به دنبال اعلام شهرداری تهران مبادرت به تشکیل شرکت‌های تعاونی نمایند. این شرکت‌ها از نظر درون‌سازمانی دارای اساسنامه و هیأت مدیره، مدیرعامل، رئیس هیأت مدیره و بازرسان بوده، تحت نظارت مستقیم سازمان مرکزی تعاون کشور تشکیل می‌شوند و به کار خود ادامه می‌دهند. امور برون شرکتی آن‌ها (ارایه خدمات مسافربری) به موجب ماده ۳ قانون یاد شده به عهده شهرداری گذاشته شده است.

آیین‌نامه دوم شامل؛ نحوه واگذاری غرفه‌ها و میزان اجاره بهای آنهاست؛ که از طرف شهرداری به‌صورت نمایندگی به شرکت‌های تشکیل شده تحت نظارت سازمان مرکزی تعاون کشور واگذار می‌گردد.

به موجب همین ماده (ماده ۳)، ماده ۴، ماده ۲ و تبصره ذیل آن، نظارت بر کمیت و کیفیت برنامه‌ریزی مسافربری همچنین مالکیت و مدیریت تأسیسات ترمینال‌ها به عهده شهرداری است. میزان اجاره بهای غرفه‌ها، با تشخیص کارشناس دادگستری و با در نظر گرفتن ارزش عرصه و اعیان، متناسب با فضای مورد استفاده برای توقف وسایط نقلیه آن شرکت، تعیین می‌شود. این لایحه قانونی، برای شهرداری تهران و شهرهایی که جمعیت آن‌ها بیش از یکصد هزار نفر است، وضع شده است.

ظرفیت و اندازه پایانه‌ها

درباره ظرفیت، مساحت و سایر ویژگی‌های پایانه‌ها، استاندارد معینی وجود ندارد. این مشخصات به‌ویژه ظرفیت پایانه، بر اساس مطالعات ترافیکی، جمعیتی، زیرساختی و... تعیین می‌شود؛ بدین ترتیب که، برای تعیین ظرفیت پایانه، تعداد سفرها از مبدأ تا مقصد پایانه موردنظر، برآورد می‌گردد. این برآورد مبنای طراحی پایانه قرار می‌گیرد. برای آنکه پایانه بتواند پاسخگوی نیازهای آینده شهر باشد، باید طراحی ساختمان آن مبتنی بر نیازهای ده تا بیست سال آینده (به تناسب منابع قابل تخصیص) انجام پذیرد و فضای ذخیره‌ای نیز برای توسعه آتی در نظر گرفته شود. در شهرهای متوسط، احداث پایانه در مکانی که از زیرساخت‌ها و دسترسی‌های مناسب به داخل و پیرامون شهر برخوردار باش، کافی به نظر می‌رسد؛ اما در مورد کلان‌شهرها، برای تمرکززدایی از پایانه‌ها، استقرار دو یا چند پایانه در ابتدای خروجی‌های اصلی شهر در جهات مختلف جغرافیایی ضروری استقرار یابند. پایانه‌های بار و کالا، نوع دیگری از پایانه‌های شهری هستند که حمل‌ونقل بار و کالاها از طریق آن‌ها به عهده سازمان حمل‌ونقل پایانه‌های کشور است. اگرچه احداث این پایانه‌ها با هماهنگی شهرداری و بر اساس طرح‌هایی مصوب انجام می‌شود. اما شهرداری‌ها در زمینه ایجاد و بهره‌برداری از این پایانه‌ها مسؤولیت قانونی ندارند.

